

■ COLUMNA

Cur che smanatschas daventan schanzas

DA JOST FALETT*

Seenlandschaft ...
 «Landschaft sehen. Von der Bedrohung der Oberengadiner Seenlandschaft zur nationalen Raumplanung». Uschia sa numna l'exposiziun en la Tuor a Samedan, curatada da Christof Kübler, anteriur schef-curatur dal Museum naziunal da Turich. Ella mussa en moda impressiu-nanta, co che smanatschas san daventar schanzas, sche ils dretgs chaus prendan enta maun ellas.

Cumenzà hai gia ils onns 1890 cun plirs projects dad implants hydraulics per nizzegiar la ferma pendenza tranter il Lej da Segl e la Bregaglia. En Engiadin'Ota hai dà opposiziun, spezialmain da l'hotellaria che ha intunà l'impurtanza da questa cuntrada unica per il turissem. Critica hai dà er da la Bassa, e suenter expertisas e cunter-expertisas e finalmain ina decisiun dal Tribunal federal, è vegnida fundada il 1944 sin iniziativa da Robert Ganzoni ed auters l'organisaziun da protecziun Pro Lej da Segl, che ha fatg – per finir cun tuttas discussiuns – contracts da 99 onns cun las quatter vischnancas dals lais. Er Stampa e Segl èn stads d'accord da desister da projects hydraulics, dentant cunter indemnisaziun. La prima giada èn vegnids en discussiun ils «raps per la cuntrada». Per rimnar ils 300 000 francs è naschida

l'idea dal taler da tschigulatta, che mattas e mats han vendì ils 9 e 10 da favrer 1946 en l'entira Svizra – cun tant success, che la vendita dal taler exista anc oz. Sa chapescha ch'igl ha dà discussiuns, sch'ins possa responsar envers las generaziuns futuras da desister durant quasi in tschientaner da talas entradas. La decisiun è stada gista: Cun tgenina regiun vai economicamain meglier che cun l'Engiadin'Ota?

Ils onns dals 1970 hai dà novas smanatschas. Il boom d'abitaziuns secundaras ha manà a zonas da construcziun bler memia grondas, a Silvaplana/Surlej p.ex. per ina citad per 24 000 persunas. Puspè hai dà reacziuns massivas sur la regiun ora, schizunt en la pressa naziunala ed internaziunala. A Surlej èn vegnids activs Matteo Gaudenzi e Franz Weber, che ha rimnà il 1971 durant ina saira da gala en il Grand Hotel Dolder 450 000 francs e cumprà las parcelas strategicas per impedir la surfabricaziun. Paucs mais pli tard ha il deputà dal Cussegl grond e directur da cura da Puntra-

schigna, Otto Largiadèr, pretendì cun success da metter sut protecziun la cuntrada dals lais da l'Engiadin'Ota. Segl che aveva ina zona da construcziun per 20 000 letgs è ì la via da la planisaziun. Onns avant ch'igl ha dà ina planisaziun da territori en Svizra ha Segl reduci la zona cun retratgas da la zona (Rückzonen) e transfers dal niz (Nutzungstransfers) sin 8 000 letgs – cun sustegn finanziel spezialmain da la Bassa da 12 milliuns francs. Quels instruments han ins pli tard prendì en la planisaziun da territori naziunala. L'Engiadin'Ota è puspè stada la tgina per in svilup sin chomp federal.

Quel svilup va vinvant: Quest onn ha la Pro Lej da Segl pudì metter sut scumond da fabrica passa 8 ha terrain agricul a l'ur da la zona da construcziun da Segl – puspè tras ina donaziun da la Bassa.

Per che smanatschas pon daventar schanzas hai adina duvrà tuttas dus varts: Ils chaus iniziatives indigens ed il sustegn ideal e finanziel da la Bassa. Ensemen han ins chattà soluziuns per in svilup da la regiun economic ed ecologic da durada. Perquai èsi er da chapir, sche quels da la Bassa che han contribuì tant, han mintgatant l'impressiun che quella cuntrada tutga er in pau ad els.

*Jost Falett, Bever, è stà durant blers onns scolast da biologia e rumantsch a l'Academia.